Valiokunnan mietintö SiVM 9/2018 vp─ HE 126/2018 vp

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain 11 b §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain 11 b §:n muuttamisesta (HE 126/2018 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lainsäädäntöneuvos Eerikki Nurmi, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talouspäällikkö Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- kouluneuvos Antti Markkanen, Opetushallitus
- erityisasiantuntija Päivi Väisänen-Haapanen, Suomen Kuntaliitto
- hallituksen jäsen, Vantaan aikuisopiston rehtori Petri Vahtera, Kansalaisopistojen liitto KoL ry
- koulutuspoliittinen asiantuntija Suvi Pulkkinen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- puheenjohtaja Paula Yliselä, Opintokeskukset ry
- pääsihteeri Kimmo Levä, Suomen museoliitto ry
- puheenjohtaja, OTK, VT Tommi Saarikivi, Suomen Teatterijärjestöjen Keskusliitto r.y.
- toiminnanjohtaja Viivi Seirala, Taiteen perusopetusliitto TPO ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Suomen Lukiolaisten Liitto
- Suomen Sinfoniaorkesterit ry
- Vapaa Sivistystyö ry
- Yksityiskoulujen Liitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia.

Valmis
5.0

Valtioneuvosto on päättänyt indeksikorotusten jäädyttämisestä opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla vuosina 2016—2019 osana valtioneuvoston päättämiä valtiontalouden sopeuttamistoimia. Indeksikorotuksia vastaava säästö tehtäisiin vuoden 2019 osalta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain nojalla sellaisiin esi- ja perusopetuslain mukaisten toimintojen rahoitukseen, jotka ovat indeksikorotuksen piirissä. Museoiden, teattereiden ja orkesterien ja taiteen perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen vuoden 2019 indeksikorotus tehtäisiin laskennallisesti, mutta vastaavan suuruinen säästö huomioitaisiin euromäärissä, jotka vähentävät kunkin kulttuurilaitos- ja koulutusmuodon keskimääräisiä yksikköhintoja indeksikorotusta vastaavalla määrällä.

Vastaavasti vapaasta sivistystyöstä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vuoden 2019 indeksikorotus tehtäisiin laskennallisesti, mutta vapaan sivistystyön oppilaitosten keskimääräisiin yksikköhintoihin tehtäisiin vuoden 2019 indeksikorotusta vastaavat vähennykset.

Kaikki indeksikorotuksia vastaavat säästöt ehdotetaan tehtäväksi pysyviksi.

Esitys liittyy valtion vuoden 2019 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Sivistysvaliokunta toteaa, että pääministeri Sipilän hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut julkisen kestävyysvajeen kattamiseen ja tarvittavien säästöjen ja rakenteellisia uudistuksia koskevien päätösten tekemiseen hallituskauden aikana. Osana hallituksen päättämiä julkisen talouden sopeuttamistoimia hallitus on päättänyt indeksikorotusten jäädyttämisestä opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla vuosina 2016—2019. Käsiteltävänä olevalla esityksellä toteutetaan vuosia 2016—2019 koskeva indeksikorotusten jäädyttäminen vuoden 2019 osalta opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla lukuun ottamatta ammatillista koulutusta.

Indeksijäädytys koskee opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kaikkia valtionosuuksia. Vuoden 2019 indeksikorotus tehdään esityksen mukaan laskennallisesti, mutta vastaavan suuruinen säästö huomioidaan euromäärissä, jotka vähentävät kunkin kulttuurilaitos- ja koulutusmuodon ja vapaan sivistystyön toimintamuodon keskimääräisiä yksikköhintoja indeksikorotusta vastaavalla määrällä.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Esityksen vaikutusarviot

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan koulutuksen ja opetuksen järjestäjäkunnat ja muut koulutuksen ja opetuksen järjestäjät sekä oppilaitosten ylläpitäjät joutuvat indeksikorotusta vastaavan säästön vuoksi jonkin verran sopeuttamaan toimintaansa, kun rahoituksessa ei huomioida kustannustason muutosta vuoden 2019 osalta. Tämä edellyttää esityksen mukaan toiminnan tuottavuuden lisäämistä ja kustannusten alentamista.

Valtionosuuden piirissä olevat museot, teatterit ja orkesterit joutuvat säästöpäätöksen vuoksi myös tekemään lisäsopeutuksia toimintaansa ja kehittämään toiminnan tuottavuutta. Hallituksen esityksessä myönnetään, että säästötoimenpiteillä voi olla vaikutuksia museoiden, teatterien ja orkesterien toimintaedellytyksiin sekä alan työllisyyteen.

Asiantuntijakuulemisessa on hallituksen esityksen vaikutusarviota moitittu kapeaksi. Esimerkiksi vaikutuksia koulutuksen alueelliseen tasa-arvoon, opetuksen laatuun, nuorten syrjäytymiseen ja tarpeeseen irtisanoa henkilökuntaa tai lakkauttaa toimipisteitä ei ole arvioitu lainkaan. Arviointia vaativat lausuntojen mukaan myös hallituksen kehittämishankkeiden mahdollisuudet toimia ja tuottaa toivottuja tuloksia, jos samaan aikaan koulutuksen perusrahoituksesta vähennetään joka vuosi.

Sivistysvaliokunta toteaa, että hallituksen esityksen mukaan vuoden 2019 indeksikorotuksia vastaava säästö opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksissa on yhteensä noin 11,1 milj. euroa ja vapaan sivistystyön oppilaitoksissa 1,3 milj. euroa. Lisäksi kuntien omarahoitusosuuden säästö lukiokoulutuksessa on noin 5,5 milj. euroa, jolloin lukiokoulutuksen kokonaissäästö on noin 9,3 milj. euroa. Esitetyt säästöt ja niistä aiheutuvat toiminnan rahoitus- ja järjestämisongelmat ovat valitettavia. Esitetyt säästöt ovat kuitenkin välttämättömiä osana hallitusohjelman toteuttamista. Nyt esitettyjen säästötoimien vaikutusarviointien rinnalla sivistysvaliokunta kiinnittää vakavaa huomiota tämän ja edeltävän vaalikauden aikana tehtyjen säästöpäätösten yhteisvaikutukseen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla.

Eräät havainnot koulutus- ja toimintamuodoittain

Valiokunnan saamien asiantuntijalausuntojen mukaan esityksellä on vahingollinen vaikutus koulutuksen laatuun ja saavutettavuuteen. Lausunnoissa on korostettu kuntien ja koulutuksen järjestäjien suurta vastuuta opetus- ja kulttuuritoiminnan rahoituksesta, kun valtio säästöpäätöksillä vähentää omaa rahoitusosuuttaan. Tätä rahoitusvastuuta ei voida lausuntojen mukaan kohtuuttomasti siirtää kunnille ja koulutuksen järjestäjille, sillä ne ovat jo joutuneet sopeuttamaan toimintaansa monin tavoin mahdollistaakseen palvelujen järjestämisen edelleen.

Lukion rahoitukseen kohdistuvien säästöjen vuoksi lausunnoissa on painotettu arviointia siitä, onko uudistuvaa lukiokoulutusta mahdollista järjestää lain edellyttämällä tavalla saavutettavuus turvaten eri puolilla Suomea, kun otetaan huomioon aleneva vähimmäisyksikköhintarahoitus.

Taiteen perusopetus on osa Suomen koulutusjärjestelmää ja luo mahdollisuuden lasten ja nuorten taitojen kehittymiselle ja pitkäjänteiselle harrastamiselle. Meneillään oleva positiivinen opetussuunnitelmien kehittämistyö ja pyrkimykset taiteen perusopetuksen saatavuuden parantamiseksi

tulevat vesittymään esitetystä perusrahoituksen leikkauksesta. Rahoituksen kiristyminen uhkaa laskea opetustuntien määrää. Toiminnan saavutettavuus kärsii, jos toimintaa joudutaan rahoittamaan kasvavassa määrin oppilasmaksuilla.

Vapaan sivistystyön osalta lausunnoissa on toivottu säästöpäätösten vaikutusten arvioinnin jatkamista ja syventämistä erityisesti siksi, että valtio on kuluvana vuonna osoittanut toimialalle uusia tehtäviä eli vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen ja kansalaisten digi- ja perustaitojen kohentamisen. Vaikuttavuuden arvioinnin tekeminen olisi helpompaa, jos koko vapaata sivistystyötä (eri oppilaitoksia) voitaisiin tarkastella yhteismitallisesti.

Taidealalla moninkertaiset säästöpäätökset heikentävät lausuntopalautteen mukaan merkittävästi kulttuurin valtionosuusalojen toimijoiden edellytyksiä toteuttaa kulttuuripalvelutehtäväänsä. Esimerkiksi esittävän taiteen aloilla tämä tarkoittaa teattereille ja orkestereille heikkeneviä työllistämismahdollisuuksia ja ansiotason laskua entisestään matalapalkka-alalla työskenteleville teatterialan ammattilaisille. Teatteriesityksiä tuotetaan vuosittain jatkuvasti kutistuva määrä maassa, jossa kansalaisten teatteriesityksissä käynnin aste on edelleen maailman huippuluokkaa. Lausunnoissa on huomautettu, että lukuisissa Euroopan valtioissa on pitkittyneen finanssikriisin jälkeen tehty aktiivista kulttuuripolitiikkaa, kehitetty kulttuurialan rahoitusrakennetta ja tehty tietoisia päätöksiä korjata kulttuurin julkista rahoitusta sellaiselle tasolle, että kulttuurilaitosten toiminta-edellytykset parantuvat.

Valiokunnan kannanotot

Tulevan vaalikauden eräänä merkittävänä painopisteenä tulee sivistysvaliokunnan arvion mukaan olemaan koulutuksen, tutkimuksen ja kulttuurin perusrahoituksen riittävyyden turvaaminen vastaamaan näille toimialoille asetettavia kasvavia laatu- ja tuloksellisuusvaatimuksia. Valiokunta pitää välttämättömänä, että Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) jo aiemmin tekemiensä säästöpäätösten arviointien jatkeeksi arvioi 2010-luvun säästöpäätösten rahoitukselliset ja muut vaikutukset koulutukseen, tutkimukseen ja kulttuuriin. Luotettava selvitys rahoituksen jälkeenjääneisyydestä ja sen vaikutuksista on tulevien rahoitus- ym. päätösten kannalta erittäin tärkeä.

Valiokunta korostaa, että tulevalla vaalikaudella tarvitaan valtionosuusrahoitus, joka takaa vakaan ja ennustettavan toiminnan. Valtionosuuden saajien kannalta erilliset määräaikaiset avustusrahoitukset eivät aina mahdollista toiminnan järjestämisen vaatimaa riittävää pitkäjänteisyyttä. Määräaikainen avustustyyppinen lisärahoitus lisää hallinnollista työtä kaikkien hallinnon toimijoiden osalta, mikä täytyy ottaa jatkossa paremmin huomioon rahoituspäätöksiä tehtäessä.

Sivistysvaliokunta korostaa, että kulttuuri on voimakas ja tärkeä väline, jolla vaikuttaa moniin aikamme yhteiskunnallisiin haasteisiin, ja että kulttuurilla voidaan monipuolisesti edistää kansalaisten hyvinvointia. Kulttuurilla on myös itseisarvo, jota ei voi rahassa mitata. Siksi on tärkeää, että kulttuurin tekemisen edellytyksistä pidetään huolta riittävällä tavalla.

Valiokunta korostaa vireillä olevaa museolain uudistusta (HE 194/2018 vp), jonka yhteydessä uudistetaan museoiden valtionosuusjärjestelmä. Kulttuurin valtionosuujärjestelmän laajempi uu-

distaminen on siirtynyt seuraavalle vaalikaudelle, ja viimeistään sen yhteydessä tulee arvioida myös valtionosuusrahoituksen lisäämistarvetta uudistuksen toteuttamisen varmistamiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

> *Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 126/2018 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.*

Helsingissä 13.11.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sari Multala kok
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Kimmo Kivelä sin
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Jani Toivola vihr
jäsen Pilvi Torsti sd
varajäsen Laura Huhtasaari ps
varajäsen Hanna-Leena Mattila kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine

VASTALAUSE 1

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan indeksikorotusten jäädyttämistä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin ja vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin.

Indeksien jäädytys on murentanut osaltaan suomalaisen koulutuksen ja sivistyksen perustaa, kun ne otetaan huomioon yhdessä koulutukseen, tutkimukseen ja sivistykseen kohdistettujen miljardiluokan säästöjen kanssa. Hallituksen esityksellä on jälleen kerran kielteinen vaikutus koulutuksen laatuun, ja sen ainoana tavoitteena on vähentää koulutuksen resursseja perusopetuksesta, vapaasta sivistystyöstä, lukioista ja taiteen perusopetuksesta. Julkista taloutta voidaan vahvistaa vain osaamiseen ja kasvuun panostamalla, ei leikkaamalla. Indeksien jäädytysten jatkaminen ei ole enää perusteltua tilanteessa, jossa talouden tila on kohentunut merkittävästi ja esimerkiksi verotuotot ovat kasvaneet oletettua enemmän.

Euroopan komission tekemästä seurantakatsauksesta ilmenee selvästi, kuinka Suomessa panostukset koulutukseen ovat menneet täysin vastakkaiseen suuntaan kuin verrokkimaissa. Tähän suuntaan tarvitaan muutos.

Kuten hallituksen esityksessäkin mainitaan, opetuksen järjestäjät sekä oppilaitosten ylläpitäjät ovat joutuneet sopeuttamaan toimintaansa käytettävissä oleviin resursseihin. Käytännössä tämä on johtanut vahvaan eriarvoistumiskehitykseen alueittain, kun toisissa kunnissa on voitu kompensoida kunnan omalla rahoituksella tehtyjä leikkauksia ja toisissa kunnissa ei. Ilman kunnan lisärahoitusta esimerkiksi lukioiden rahoitukseen toimintoja ei ole enää pystytty toteuttamaan laadukkaasti. Myös vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen opiskelijamaksut ovat jo nousseet kohtuuttomasti. Rahoitusleikkaukset ovat lisänneet kuntien tai yksittäisten opiskelijoiden rahoitusvastuuta koulutuksen kustannuksista.

Syrjäytyminen on yhteydessä alhaiseen koulutustasoon, heikentyneeseen lukutaitoon ja oppimistulosten eriytymiseen. Tähän tarkoitukseen osoitetut määrärahat maksavat itsensä moninkertaisina takaisin. Ennen maailman parhaan peruskoulumme taso on romahtamassa.

Suomessa investoinnit perusopetukseen ovat olleet varsin maltillisia ja vastuuta rahoituksesta on sysätty jatkuvasti enemmän kuntien harteille. Aiemmin valtionosuuksilla voitiin kattaa 57 % yksikköhinnasta (valtion rahoitusosuus), kun nyt valtio maksaa enää reilut 20 % kustannuksista. Verrattuna muiden maiden panostuksiin perusopetuksessa olemme pohjaluokassa. Pelkästään pohjoismaiseen keskitasoon pääsemiseksi tulisi Suomen panostaa vuodessa miljardi euroa enemmän perusopetukseen, kun katsotaan perusopetuksen osuutta BKT:sta.

Uudistusten toimeenpanoa ja onnistumista vaikeuttavat suuresti lukiokoulutuksen erittäin heikko perusrahoituksen tila. Viime hallituskaudella toteutetut yli kymmenen prosentin leikkaukset lukion rahoitukseen kohdistuivat suoraan opetuksen toteuttamiseen. Kun lukiossa ei ole hallintoa, josta leikata, ryhmäkokoja on kasvatettu, mikä on vaikeuttanut monipuolisten pedagogisten menetelmien käyttöön ottoa. Samoin valinnaisia kursseja on voitu järjestää entistä vähemmän ja it-

seopiskelu ilman ohjausta on lisääntynyt. Erityisesti lukiossa alkavien kielten opiskelu vaarantuu, mikä entisestään kaventaa koulutetun väestön kielivarantoa. Pakollisiakin kursseja voidaan toteuttaa harvakseltaan, mikä vaikeuttaa opiskelijoiden henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien tekoa ja pahimmillaan viivästyttää valmistumista. Samalla on näkynyt yksikkökokojen kasvaminen ja rehtorin työtaakan kasvaminen rehtorin virkoja yhdistelemällä.

Lukiokoulutuksen yksikköhinta kattaa enää 84 prosenttia kustannuksista. Kunnat kompensoivat tätä erotusta omalla lisärahoituksellaan. Lukiokoulutuksen yksikköhinta oli vielä vuonna 2013 6730 euroa, kun nyt se on vuonna 2019 enää 5 900 euroa. Käytännössä säästöjä ei ole pystytty saamaan opiskelutiloista tai muista palveluista, vaan ne on jouduttu hakemaan opetuksesta.

Vapaaseen sivistystyöhön, kuten kansalaisopistoihin, kohdistuvat leikkaukset näkyvät mm. siinä, että kansalaisopistoja on yhdistetty ja toimipisteitä lakkautettu. Kurssimaksut ovat nousseet. Samansuuntainen kehitys jatkuu edelleen, vaikka elinikäisen oppimisen merkitys kasvaa työelämän rakennemurroksessa. Vapaan sivistystyön rooli maahanmuuttajien koulutuksessa on vahvistunut.

Kansalaisopistojen kurssitarjontaa on jouduttu karsimaan mm. niiden kurssien kohdalta, joiden järjestäminen on kalliimpaa (esimerkiksi avoin korkeakouluopetus). Vakinaisen henkilökunnan määrää on jouduttu pienentämään. Minimiosallistujamääriä, joilla kurssit voidaan aloittaa, on jouduttu kasvattamaan kaikkialla Suomessa. Kurssimaksuja on ollut pakko nostaa lähes kaikissa kansalaisopistoissa.

Kohonneiden kurssimaksujen ja kasvaneiden etäisyyksien vuoksi haja-asutusalueilla ja maaseudulla kamppaillaan kuitenkin myös sen kanssa, että kaikkia kursseja ei saada käynnistymään. Tästä huolimatta kursseja ei saisi suunnitella pidettäviksi ainoastaan keskustataajaman alueella. Verkko-opinnot ovat toisaalta lisänneet tasa-arvoa muun muassa pienten kylien asukkaille. Alueelliset erot ovat kuitenkin kasvaneet, koska pienten kylien alueilla ei enää voida tarjota kansalaisopistotoimintaa. Kyläkouluja on lakkautettu, joten opetuskäyttöön sopivien tilojen puutteen vuoksi kuntalaisten pitäisi matkustaa kauas päästäkseen osallistumaan sivistyspalveluihin. Koska tämä ei ole kuitenkaan kaikille mahdollista, kansalaisopistoille tärkeät arvot — paikallisuus ja lähipalveluperiaatteella toimiminen — ovat vaarantuneet.

Indeksien jäädyttämisen kautta koulutustarjonnan hinnoitteluun syntyvät korotuspaineet ovat ristiriidassa väestörakenteen monipuolistumisen ja erilaistumisen kanssa etenkin maahanmuutto- ja kasvualueilla sekä kohdistuvat kielteisesti aliedustettujen väestöryhmien koulutusmahdollisuuksiin koko maassa. Säästöjen kumuloituminen vaikeuttaa niiden valtion talousarvioesitykseen sisältyvien tuloksellisuustavoitteiden toteutumista, joiden mukaan aikuiskoulutuksen osaamispohja laajenee ja aikuisista osallistuu koulutukseen vuosittain 60 %.

Museoiden, teattereiden ja orkestereiden säästöjä ja indeksijäädytyksiä on tehty vuodesta 2012 alkaen. Esimerkiksi vuonna 2013 jäsenorkestereiden yhteenlaskettu valtionosuus oli 20 949 968 euroa ja vuonna 2016 summa oli 19 620 214 euroa. Vähennys on ollut 6,35 prosenttia. Kun otetaan huomioon, että lakiin liittyvän indeksikorotuksen olisi pitänyt tuoda kasvua summiin, vuodesta 2012 alkanut indeksikorotuksien jäädytys on tuonut orkestereille 17,64 %:n leikkauksen.

Valiokunnan mietintö SiVM 9/2018 vp
Vastalause 1

Hallituksen esitys ei sisällä säästöpäätöksen kattavaa vaikutusarviota, mikä on vakava puute. Pysyviä ja suuria leikkauksia museoalalle, taiteeseen, kulttuuriin ja vapaaseen sivistystyöhön esitetään ilman näkemystä siitä, miten leikkaukset vaikuttavat esimerkiksi sosiaaliseen hyvinvointiin, kulttuuriperinnön säilymiseen, monikulttuurisen yhteiskunnan kehitykseen, matkailu- ja muuhun elinkeinotoimintaan tai työllisyyteen maantieteellisesti eri puolilla Suomea.

Taiteen perusopetuksen uusien opetussuunnitelmien mukainen toiminta on käynnistynyt. Tarkoitus on lisätä taiteen perusopetuksen saavutettavuutta ja tasavertaisuutta eri alueilla. Tällä hetkellä eri taiteen alojen ja alueiden välillä on järjestämisessä suuria eroja. Tavoite edistää taiteen perusopetuksen saatavuutta on äärimmäisen tärkeää, ja sillä voisi parhaimmillaan olla merkittävä vaikutus myös harrastustakuun toteutumiselle. Taiteen perusopetukseen kohdistuva leikkaus on kuitenkin ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa. Taiteen perusopetuksen saavutettavuuden osalta olennaista on perusrahoituksen riittävä taso. Kärkihankkeisiin kohdennettu lisärahoitus ei ole kyllin tehokasta tilanteessa, jossa toisaalta taiteen perusopetuksen resursseja leikataan. Indeksin jäädytys tulee väistämättä lisäämään opintoihin kohdistuvia lukukausimaksuja ja siten lasten ja nuorten eriarvoisuutta osallistua taiteen perusopetukseen. Jo nyt on nähtävillä, että perusrahoituksen alhainen taso on kasvattanut opintoihin liittyviä maksuja.

Valtion budjetin kulusäästön vastinparina kaupungit, alueet ja valtio menettävät huomattavan määrän tuloja. Suora tulohävikki syntyy museon ja muiden kulttuuriorganisaatioiden tuottamien palvelutulojen menetyksestä. Aluetaloudelle tulohävikki on tähän verrattuna moninkertainen. Kulttuuripalvelujen on todettu olevan poikkeuksellisen merkittäviä aluetalouden virkistäjiä, sillä pääosa palvelutuotantoon ja palvelujen käyttöön liittyvästä rahasta jää esim. teatterin, orkesterin tai museon sijaintipaikkakunnalle. Palvelujen käyttö saa rahan liikkeelle erityisesti kulttuurilaitosten lähiympäristössä oleviin pieniin ja keskisuuriin yrityksiin.

Uusimpien selvitysten mukaan (mm. Anne Brunilan työryhmän esitys "Luova talous ja aineettoman arvon luominen kasvun kärjiksi") mukaan kansakunnan kilpailukyky ei määräydy yksinomaan perinteisiä tuotannontekijöitä kehittämällä, vaan aineettomasta pääomasta on tullut uusi keskeinen tuotannontekijä. Lisääntyvä osa investoinneista kohdistuu nykyisin aineettomaan pääomaan, josta on tullut merkittävä kasvun ja tuottavuuden lisääjä. Kulttuurin osuus kansantulosta kasvaa koko ajan.

Vastustamme indeksijäädytyksiä, sillä ne nakertavat tärkeiden peruspalvelujen rahoittamista ja jättävät pysyvän aukon näiden toimintojen rahoittamiseen. Käytännössä toiminnan sopeuttaminen yhdistettynä muihin suoraan koulutukseen kohdistettuihin leikkauksiin tarkoittaa lomautuksia, sijaiskieltoja, suurempia ryhmäkokoja, pienempää valinnaisuutta ja opetuksen määrän vähentämistä. Pahimmin leikkaukset kohdistuvat syrjäytymisuhan alla oleviin nuoriin.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylätään.

Valiokunnan mietintö SiVM 9/2018 vp
Vastalause 1

Helsingissä 13.11.2018

Jukka Gustafsson sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Pilvi Torsti sd
Jani Toivola vihr
Mikaela Nylander r

VASTALAUSE 2

Perustelut

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia.

Valtioneuvoston päätöksestä indeksikorotusten jäädyttämisestä opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla vuosina 2016—2019 vastaava säästö tehtäisiin vuoden 2019 osalta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain nojalla esi- ja perusopetuslain mukaisten toimintojen rahoitukseen sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain muutoksin. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo esityksen kokonaisvaikutusten olevan niin kielteisiä, että lakiehdotukset tulee hylätä.

Suomalainen koulutus on ollut pääpiirteissään hyvin toimivaa. Aiempina vuosina Suomi tunnettiin maailmalla siitä, että kuuluimme koulutuksen saralla maailman kärkimaihin. Valitettavasti hallitukset ovat lähteneet liian rajujen koulutusleikkausten tielle. Vuosia harjoitettu juustohöyläleikkaaminen ei ole johtanut koulutuksen saralla hyvään lopputulokseen, mikä näkyy muun muassa oppimistulosten jatkuvana heikkenemisenä. Suunta on käännettävä. Pidämme myös tärkeänä, että kouluissa ylläpidetään suomalaisia arvoja ja kulttuuria sekä edistetään ja korostetaan suomalaisuuden merkitystä.

Valiokuntaryhmämme näkemyksen mukaan Suomi on yhä monin tavoin erittäin hyvä maa nuorille. Esimerkiksi opiskelumahdollisuuksia on pääsääntöisesti tarjolla jokaiselle halukkaalle. Rahoituksen vähentäminen on kuitenkin jo näkynyt huolestuttavalla tavalla esimerkiksi lukio- ja ammattikoulutuksen saatavuudessa sekä lähiopetuksen määrässä.

Ensinnäkin korostamme ammatillisia ja jatko-opintovalmiuksia tarjoavan toisen asteen koulutuksen merkitystä. Kattava lukioverkko on säilytettävä, jotta lukiokoulutusta pystytään jatkossakin antamaan tasapuolisesti koko maassa. Silmänkääntötemppuna rahoituksen leikkauksille Sipilän hallitus on toisaalta yrittänyt lisätä oppisopimuskoulutusta ammatillisissa oppilaitoksissa. Vaikka tämä tavoite on sinällään kannatettava, ei hallitus ole kohdentanut oppisopimuskoulutuksen lisäämiseen läheskään riittävää rahoitusta.

Toiseksi rahoitusleikkaukset ovat heikentäneet kotimaisten museoiden mahdollisuuksia hoitaa yhteiskunnallisia perustehtäviä, kuten suomalaisen kulttuurin tallentamista, tutkimista tai sen edistämistä. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä kummeksuu erityisesti leikkausten jatkamista taloudellisen nousukauden aikana. Leikkaukset heikentävät myös teattereiden ja orkestereiden työllistämismahdollisuuksia.

Kolmanneksi säästöt ovat lyöneet voimakkaasti korville vapaan sivistystyön oppilaitoksia. Nämä oppilaitokset ovat kansalaisopistotyyppisiä koulutuskeskuksia, joissa jokainen suomalainen on pystynyt halutessaan opiskelemaan esimerkiksi kieliä ja kehittämään työelämässä vaadittavia taitoja kattavasti ja kautta maan. Opiskelu vapaan sivistystyön oppilaitoksissa on monelta osin hyvin kustannustehokasta tilanteissa, joissa opiskelija täydentää osaamistaan ilman tarvetta hankkia kokonaista tutkintoa.

Valiokunnan mietintö SiVM 9/2018 vp
Vastalause 2

Oppilaitosten perusrahoituksen nakertaminen syö pahoin pohjaa uudistuksilta ja kehitykseltä koko ajan rakennemurroksessa olevassa nyky-yhteiskunnassa. Erityisen huolestuttava tilanne on työelämään johtavan ja valmistavan koulutuksen osalta. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä vaatii, että oppilaitoksille myönnetään riittävä rahoitus niille annettujen tehtävien hoitamiseen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 13.11,2018

Ritva Elomaa ps
Laura Huhtasaari ps